

Justitiedepartementet

Enheten för processrätt och
domstolsfrågor (DOM)
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian En utvidgad möjlighet för hovrätter att avgöra tvistemål på handlingarna (Ju2020/04371)

Inledning

Hovrätten ställer sig mycket positiv till det förslag som lämnas i promemorian och tillstyrker alltså förslaget att hovrätternas möjligheter att avgöra tvistemål på handlingarna utökas. Enligt hovrätten finns det visserligen behov av en mer omfattande översyn av rättegångsbalkens bestämmelser för tvistemål, men de föreslagna ändringarna medför så pass stora fördelar för möjligheterna att bedriva en ändamålsenlig prövning av målen att en eventuell större översyn inte bör avvaktas. Hovrätten har följande synpunkter på det som anförs i promemorian.

Författningskommentaren

Som anges i författningskommentaren får frågan om när en huvudförhandling kan anses obehövlig avgöras utifrån omständigheterna i varje enskilt fall och med beaktande av rätten till en muntlig förhandling enligt Europakonventionen. Hovrätten anser dock att det därutöver i författningskommentaren bör ges tydliga vägledande uttalanden gällande tillämpningen av bestämmelsen i 50 kap. 13 § tredje stycket RB om när ett mål får avgöras utan huvudförhandling. Vägledning behövs såväl när det gäller både dispositiva och indispositiva tvistemål som för enskilda anspråk som handläggs tillsammans med ett brottmål. Den ger ett stöd för tillämparen och främjar också en enhetlig tillämpning så att lagförslaget därmed ska kunna fylla sitt ändamål. Utgångspunkterna för sådana vägledande uttalanden bör vara följande.

I förslaget till författningskommentar anges att ledning kan hämtas från tillämpningen av motsvarande bestämmelse för brottmål i 51 kap. 13 § RB. Hovrätten anser att denna kommentar bör kompletteras eftersom utrymmet för att avgöra tvistemål på handlingarna – med det förslag till lagtext som promemorian innehåller – blir större jämfört med det utrymme som gäller för brottmål. Skälet för det är dels att den föreslagna lydelsen av 50 kap. 13 § tredje stycket RB skiljer sig något från motsvarande bestämmelse i 51 kap. 13 § tredje stycket RB, dels att förslaget för tvistemål inte innehåller någon begränsning i fråga om vilka mål som får avgöras utan huvudförhandling motsvarande den som finns för brottmål i 51 kap. 13 § andra stycket 3 RB. Skillnaden mellan brottmåls och tvistemåls karaktär medför också att det är rimligt att det fakultativa utrymmet för rätten att bedöma om ett mål ska avgöras på handlingarna bör vara större för tvistemålen än för brottmålen. Självklart har rätten att vid bedömningen i det enskilda fallet bl.a. beakta Europakonventionens bestämmelser.

Behov av en huvudförhandling finns alltid om hovrätten ska ta upp ny muntlig bevisning eller hålla om- eller tilläggsförhör med en person som hördes i tingsrätten. Enligt hovrättens uppfattning finns det därutöver ofta behov av en huvudförhandling när hovrätten ska pröva nya omständigheter eller när det finns behov av ytterligare formell eller materiell processledning från hovrättens sida som det inte är lämpligt att genomföra på annat sätt. Ett exempel på sådana situationer där det krävs processledning vid en huvudförhandling är mål där det trots skriftliga förelägganden med riktade frågor och telefonkontakter från hovrättens sida inte har gått att få klagoranden från ena eller båda parter och där hovrätten bedömer att det inte är ändamålsenligt att först kalla till en muntlig förberedelse. Även det förhållandet att den skriftliga bevisningen är mycket omfattande kan motivera att en huvudförhandling hålls. Däremot utgör inte det förhållandet att det åberopas omfattande muntlig bevisning, om denna utgörs av ljud- och bildupptagningar från huvudförhandlingen i tingsrätten, ensamt ett skäl för att hålla en huvudförhandling i hovrätten. När det gäller indispositiva tvistemål kan framhållas att en förhandling ofta kommer att behövas på grund av att parterna ska höras på nytt i hovrätten. I familjemål kan det också många gånger finnas skäl att kalla parterna till en huvudförhandling för att möjliggöra diskussioner om en samförståndslösning i barnets intresse.

Som exempel på fall när en huvudförhandling kan anses obehövlig vill hovrätten framhålla följande. Om det inte motiveras av processledningsbehov, utredningen (dvs. mycket omfattande skriftlig bevisning eller nya förhör) i målet, eller rätten till en muntlig förhandling enligt Europakonventionen, bör det som regel inte finnas skäl att hålla

huvudförhandling enbart på grund av att ett mål är av stor betydelse för en part eller att parten vill ha möjlighet att framträda personligen inför rätten för att själv, eller genom ombud, lägga fram sin sak. Inte heller det förhållandet att ett mål rör komplexa rättsfrågor som en part, själv eller genom ombud, vill plädera muntligt om bör ensamt motivera att en huvudförhandling hålls. Mål med komplexa rättsliga bedömningar är i stället många gånger ett bra exempel på mål som lämpar sig för avgöranden på handlingarna, eftersom skriftlig argumentation i sådana frågor ofta bidrar till tydlighet i parternas ståndpunkter och på så sätt ger bättre förutsättningar för komplexa rättsliga bedömningar. Detta stöds av att ombud i denna typ av mål ofta hänför sig till skriftliga manus i sin plädering och att det även blivit allt vanligare att ombuden också lämnar in dessa till rätten.

Vägledande uttalanden i linje med vad som nu har anförts bör framgå av författningskommentaren. För tydlighets skull bör det enligt hovrätten dock samtidigt framhållas det självklara att det är rätten som avgör när ett mål ska avgöras utan huvudförhandling och att en part alltså inte har en rätt att få till stånd en prövning av målet utan huvudförhandling. En annan sak är att parternas ståndpunkter i frågan är en del av rättens underlag för beslutet.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Anders Perklev, hovrättslagmannen Christine Lager, hovrättsrådet Ulrika Beergrehn och tf. hovrättsassessorn Sanna Boman, föredragande.

Anders Perklev

Sanna Boman